

Uchwała z dnia 17 lutego 2004 r., III CZP 118/03

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Gerard Bieniek

Sędzia SN Jan Górowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Zaawansowanych Technologii, sp. z o.o. w P. przeciwko W. Zakładom Farmaceutycznym "B.-W." S.A. w M.G. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 17 lutego 2004 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z dnia 27 listopada 2003 r.:

"Czy w wypadku, kiedy sprawa gospodarcza jest rozpoznawana w postępowaniu upominawczym, po skutecznym wniesieniu sprzeciwu przez pozwanego konieczne jest wyznaczenie rozprawy, zgodnie z postanowieniem art. 505 § 1 k.p.c., czy też – w wypadku gdy zachodzą podstawy z art. 479¹⁷ k.p.c. – dopuszczalne jest rozpoznawanie tej sprawy na posiedzeniu niejawnym ?"

podjął uchwałę:

W sprawach gospodarczych, w razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty, rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne (art. 505 § 1 w związku z art. 479¹⁷ k.p.c.).

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Poznaniu w dniu 13 marca 2002 r. wydał nakaz zapłaty uwzględniający powództwo strony powodowej Zaawansowane Technologie, spółki z o.o. w P. o zapłatę kwoty 305 000 zł. Strona pozwana W. Zakłady Farmaceutyczne "B.-W." S.A. w M.G. w sprzeciwie wniosła o oddalenie powództwa i podniosła, że dokumentem rozliczeniowym dotyczącym dochodzonej przez powódkę należności jest faktura wystawiona cztery dni później niż faktura

dołączona do pozwu, z której wynika wierzytelność wzajemna w kwocie 300 000 zł, i zgłosiła zarzut jej potrącenia.

W dniu 24 maja 2003 r. Sąd Okręgowy wydał na posiedzeniu niejawnym, na podstawie art. 479¹⁷ k.p.c., wyrok, w którym zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 5000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 6 listopada 2001 r. do dnia zapłaty i oddalił powództwo w pozostałej części.

Sąd, z powołaniem się na art. 230 k.p.c., jako okoliczność niesporną przyjął, że powódka miała wobec pozwanej wierzytelność o zapłatę kwoty 305 000 zł na uruchomienie produkcji spirytusu odwodnionego. Wierzytelność ta została objęta fakturą z dnia 29 października 2001 r., natomiast pozwanej przysługiwała wobec powódki wierzytelność z tytułu uiszczonej w dniu 27 kwietnia 2001 r. nierozliczonej zaliczki. Strona pozwana oświadczeniem woli zawartym w piśmie z dnia 6 grudnia 2001 r. dokonała potrącenia swej wierzytelności z dochodzoną w sprawie należnością.

Sąd Okręgowy ocenił, że w wyniku potrącenia wierzytelności te umorzyły się wzajemnie do wysokości 300 000 zł, co uzasadniało oddalenie powództwa w tej części. Jako podstawę wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym wskazał art. 479¹⁷ k.p.c.

Powódka zarzuciła w apelacji m.in. naruszenie tego przepisu, a w toku jej rozpoznawania powstało zagadnienie prawne przytoczone w sentencji postanowienia. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 201 § 1 zdanie pierwsze i drugie w związku z art. 13 § 2 k.p.c., sąd powinien z urzędu rozpoznać sprawę w postępowaniu odrębnym niezależnie od woli stron, jeżeli odpowiada ona kryteriom wyznaczającym zakres przedmiotowy danego postępowania odrębnego. Ponadto przepisy określające rodzaj spraw rozpoznawanych w poszczególnych postępowaniach odrębnych mają, z wyjątkiem art. 484¹ § 2 k.p.c., charakter imperatywny (por. art. 425, 453, 459, 479¹ § 1, art. 498 § 1 i art. 505¹ *in principio* k.p.c.). Jedynie w wypadku postępowania uproszczonego sąd może odstąpić od stosowania przepisów regulujących to postępowanie, jeżeli spełnione są przesłanki określone w art. 505⁷ k.p.c.

Należy przyjąć, że ustawodawca, regulując postępowania odrębne jako postępowania obligatoryjne, i określając ich zakresy przedmiotowe w sposób powodujący ich krzyżowanie się, zdecydował, iż jedna sprawa cywilna może lub

powinna być rozpoznawana jednocześnie według przepisów dotyczących różnych postępowań odrębnych, jeżeli należy do zakresów przedmiotowych tych postępowań (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2001 r., III CZP 67/01, "Prokuratura i Prawo" 2002, nr 6, poz. 38). Przy łącznym stosowaniu w jednej sprawie przepisów regulujących różne postępowania odrębne mogą powstawać kolizje i rozbieżności, które – jak wyjaśniono w judykaturze – trzeba rozwiązywać doraźnie (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2001 r., III CZP 61/01, OSNC 2002, nr 5, poz. 62).

Pogląd o dopuszczalności wydania na podstawie art. 479¹⁷ k.p.c. wyroku na posiedzeniu niejawnym przez sąd rozpoznający sprawę gospodarczą na skutek wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym, pomimo obowiązywania art. 505 § 1 k.p.c., mógłby zostać oparty na twierdzeniu, że stosowanie obu tych przepisów w jednej sprawie powinno uwzględniać aspekt czasowy, a więc odnosić się do przebiegu postępowania, który implikuje określona kolejność czynności procesowych sądu i stron w postępowaniu upominawczym oraz w postępowaniu w sprawach gospodarczych.

Artykuł 479¹⁷ k.p.c. zezwala sądowi rozpoznającemu sprawę gospodarczą na wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym, jeżeli są spełnione wymagania w nim określone przed rozpoczęciem rozprawy. Z kolei przepis art. 505 § 1 k.p.c. stanowi, że w wypadku prawidłowego wniesienia sprzeciwu nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym traci moc, a przewodniczący wyznacza rozprawę.

Można więc twierdzić, że skoro nakaz zapłaty wydawany jest w postępowaniu upominawczym na posiedzeniu niejawnym bez uprzedniego doręczenia pozwu pozwanemu, które następuje dopiero wraz z nakazem (por. art. 502 § 2 k.p.c.), po czym pozwany wnosi sprzeciw od nakazu, to nadal występuje taki stan rzeczy, jakby jeszcze nie nastąpiło rozpoczęcie rozprawy. W efekcie możliwe byłoby zastosowanie art. 479¹⁷ k.p.c. po wniesieniu przez pozwanego sprzeciwu od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym. W tej sytuacji art. 505 § 1 k.p.c. oznaczałby jedynie to, że gdy sąd uzna, iż nie ma podstaw do wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym, przewodniczący powinien wyznaczyć rozprawę celem wydania orzeczenia merytorycznego.

Na rzecz stanowiska o dopuszczalności wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym na podstawie art. 479¹⁷ k.p.c. po wniesieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty, można też wskazać, że wniesienie tego środka powoduje utratę mocy

orzeczenia w zaskarżonej części (art. 505 § 2 k.p.c.). Po wniesieniu sprzeciwu w sprawie gospodarczej stan sprawy przedstawia się podobnie jak w sytuacji, w której sąd w postępowaniu upominawczym nie wydał nakazu zapłaty, a pozwany – realizując swój obowiązek wynikający z art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. – złożył odpowiedź na pozew.

Trzeba jednak pamiętać, że Sąd Najwyższy, dopuszczając w uchwale z dnia 14 grudnia 2001 r., III CZP 67/01, stosowanie art. 479¹⁷ k.p.c. w sprawie gospodarczej należącej jednocześnie do postępowania uproszczonego, wywiódł takie stanowisko stąd, że przepisy o postępowaniu uproszczonym nie regulują dopuszczalności merytorycznego rozpoznania sprawy na posiedzeniu niejawnym, a odnoszą się jedynie do rozpoznania sprawy na rozprawie, wobec czego w tym zakresie wyprzedzają je przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych (art. 479¹⁷ i 479¹⁸ § 2 k.p.c.). W relacjach między postępowaniem w sprawach gospodarczych i postępowaniem upominawczym sytuacja taka jednak nie zachodzi, bo przepisy o postępowaniu upominawczym uwzględniają wypadki, w których możliwe jest wydanie orzeczenia merytorycznego na posiedzeniu niejawnym (por. art. 498 § 2 k.p.c.).

Niezależnie od tego występują poważne argumenty przemawiające za tym, aby w ramach wzajemnej relacji między art. 505 § 1 i art. 479¹⁷ k.p.c. pierwszeństwo przyznać przepisowi art. 505 § 1, który ma zastosowanie na określonym etapie postępowania w konkretnym układzie podjętych czynności procesowych, a mianowicie, po wniesieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym. Brzmienie tego przepisu wyraźnie wskazuje, że w takiej sytuacji na przewodniczącym spoczywa obowiązek wyznaczenia rozprawy. Według tego przepisu, przewodniczący zarządza doręczenie powodowi sprzeciwu wniesionego przez pozwanego „razem z wezwaniem na rozprawę”. Nie można więc w sposób uzasadniony twierdzić, że art. 505 § 1 k.p.c. pozostawia margines czasowy na to, aby po wniesieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty, a przed wyznaczeniem rozprawy mogło dojść do ewentualnego wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym.

Należy także zwrócić uwagę, że artykuł 479¹⁷ k.p.c. stanowi wyjątek od zasady, iż wyrok zapada po przeprowadzeniu rozprawy i jej zamknięciu (art. 316 § 1 k.p.c.), a tym samym wprowadza wyjątek od zasady jawności postępowania sądowego, wyrażonej w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Z tego względu przepis ten powinien być wykładany restrykcyjnie i nie należy rozszerzać zawartego w nim unormowania na

wypadki wyraźnie nim nie objęte lub wątpliwe. W końcu należy zauważyć, że w projektowanych zmianach kodeksu postępowania cywilnego (druk sejmowy 965)¹ zawarta jest zmiana treści art. 479¹⁷ k.p.c., polegająca na propozycji, aby wydanie wyroku na posiedzeniu niejawnym było dopuszczalne tylko wtedy, gdy pozwany uznał powództwo. W związku z tym obowiązujące unormowanie powinno być interpretowane w tym samym kierunku.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c.).

¹ Por. art. 1 pkt 71 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804).